

VIENPADSMIT EFEKTĪVAS RAKSTURA AUDZINĀŠANAS PRINCIPI

Saturs

PAR 11 EFEKTĪVAS RAKSTURA AUDZINĀŠANAS PRINCIPIEM.....	3
1. KAS IR RAKSTURA AUDZINĀŠANA?.....	4
Kā rakstura audzināšana definējama?.....	4
Ko rakstura audzināšana ietver?.....	4
Kā rakstura audzināšanas saistās ar jēdzienu “pamatvērtības”?.....	4
Kā pamatvērtības saistītas ar dažādiem rakstura komponentiem?.....	4
Pašrefleksijas jautājumi.....	5
Izpratnes pārbaude.....	5
2. KĀDĒĻ RAKSTURA AUDZINĀŠANA IR SVARĪGA?	6
Kāda ir rakstura audzināšanas vēsture ASV?	6
Kādi ir ieguvumi no apzinātas rakstura audzināšanas?	7
Pašrefleksijas jautājumi.....	7
Izpratnes pārbaude.....	7
3. KAS IR ŠIE 11 PRINCIPI?	8
Īss 11 Principu kopsavilkums.....	8
Pašvērtējums	9
Tabula 11 Principu vērtējumam	10
Bet kas tālāk?	12
Pašapceres jautājumi	12
Izpratnes pārbaude.....	12

PAR 11 EFEKTĪVAS RAKSTURA AUDZINĀŠANAS PRINCIPIEM

Palīdzības ceļvedis, kā skolām un kopienām veidot pozitīvu raksturu

Mēs, Character.org darbinieki, bieži saņemam ziņas no skolotājiem un mācību iestāžu administrācijas, kas izjūt nepieciešamību darīt vairāk, lai radītu atbilstošu rakstura audzināšanas kultūru savā skolā.

“Kā lai atrodam laiku rakstura audzināšanas programmām, ja mums jāizpilda tik daudz prasību attiecībā uz dažādu (t.sk. centralizēto) eksāmenu kārtošanu?”

“Es pat nezinu, kā lai ievieš kādus rakstura audzināšanas pasākumus savā skolā.”

“Es savā skolā labprāt kaut ko aizsāktu, bet esmu viens pats. Ko gan es viens varu panākt?”

“Mēs jau šo to labu darām, taču nav tādas sajūtas, ka īsti saprotamies un darām to vienoti.”

...Vai tas izklausās dzirdēts?

Varbūt tas atgādina jūsu situāciju. Varbūt jūs kaut kad jau mēģinājāt to darīt, taču nesekmīgi. Vai varbūt uzsākt kādus labi pārdomātus pasākumus, taču tie ātri noslīka parasta akadēmiskā gada ikdienas rūpēs.

Elpojiet dziļi un pasmaidiet! Mums ir labas ziņas: mēs varam jums palīdzēt!

Character.org jau ir palīdzējis tūkstošiem skolu atmet neefektīvas pieejas un panākt reālu, pamanāmu progresu ceļā uz pozitīvu un veselīgu mācību iestādes kultūru un klimatu. Ļoti iespējams, ka spēsim palīdzēt arī jums.

Mūsu veiksmīgās darbības pamatā ir mūsu mācību iestāžu sekmēm paredzētais ietvars: 11 efektīvas rakstura audzināšanas principi. Šie 11 Principi piedāvā konkrētus, izmērāmus pamatus, no kuriem skolas var uzsākt – un vadīt – veiksmīgu visaptverošas rakstura audzināšanas programmu.

Tā kā šos 11 Principus izstrādājuši Amerikas Savienoto Valstu mērogā labākie speciālisti un pasniedzēji, tie tiek plaši atzīti par vispilnīgāko un efektīvāko ietvaru mērķtiecīgiem rakstura audzināšanas pasākumiem. Lai arī nav viena pareizā paņēmiena efektīvai rakstura audzināšanai, šie 11 Principi nodrošina konkrētu, praktisku ietvaru, vienlaikus dodot iespēju pielāgotai izmantošanai – saskaņā ar katras mācību iestādes unikālo kontekstu un kultūru.

11 Principi organizēti kā sertifikācijas kurss, kurā kopā ar tiešsaistes kopienu “*Character Exchange*” jūs nopietni iedziļināties katrā no šiem 11 Principiem. Papildus tam kursa laikā jūs saņemsit:

- instrumentus jūsu pašreizējo centienu novērtēšanai saistībā ar katru no principiem;
- paraugus tam, kā katrs princips mūsdienās tiek ieviests skolās;
- pieeju dažādiem paņēmieniem un “Promising Practices” (Daudzsološai praksei), kas atvieglos jūsu centienus.

Pirms ķeraties tam klāt, mēs tomēr iesakām nedaudz laika veltīt, lai iepazītos ar šo svarīgo jēdzienu - rakstura audzināšana. Konkrēti mēs piedāvājam sākt ar šiem trim svarīgajiem jautājumiem:

1. Kas ir rakstura audzināšana?
2. Kādēļ rakstura audzināšana ir svarīga?
3. Kas ir 11 Principi?

1. KAS IR RAKSTURA AUDZINĀŠANA?

- ✓ Visu rakstura stiprināšanas centieni saskaņošana ar jūsu mācību iestādes pamatvērtībām.
- ✓ Visu jūsu mācību iestādes kopienai piederīgo iesaistīšana rakstura audzināšanas pasākumos.
- ✓ Rakstura audzināšanas iekļaušana jūsu mācību iestādes iekšējā klimatā, kultūrā un mācību programmās.
- ✓ Intelektuālas, sociālas, emocionālas un ētikas attīstības veicināšana.
- ✓ Jauniešu vadīšana, lai tie kļūtu par atbildīgiem, ieinteresētiem un aktīviem pilsoņiem.

Kā rakstura audzināšana definējama?

Pēc visvienkāršākās definīcijas “rakstura audzināšana” ir apzināti centieni palīdzēt jauniešiem attīstīt tādas pamatvērtības, kas ir plaši sastopamas visās kultūrās (jeb vispārcilvēciskās vērtības).

Ko rakstura audzināšana ietver?

Rakstura audzināšana ietver plašu darbību, paņēmieni un programmu spektru, tajā skaitā:

- pozitīvu mācību iestādes kultūru un klimatu (attiecību veidošanu, ieinteresētu mācīšanās kopienu);
- sociālo un emocionālo mācīšanos ;
- rakstura (t.sk. morālā, darbības, intelektuālā un pilsoniskā rakstura) attīstīšanas prasmes;
- mācību sasniegumus (audzēkņu iesaisti, ‘mācīšanās strādājot’);
- pievēršanos valsts un vietējā mēroga prasībām;
- dažādus mācību iestādes uzlabošanas procesus (piemēram, programmās “MOT” vai “Atbalsts pozitīvai uzvedībai vai tml.);
- klasvadību (mācību stundu pārvaldību), piemērojot pamatvērtības un atjaunojošus paņēmienus.

Visas šīs pieejas veicina jauniešu intelektuālo, sociālo, emocionālo un ētisko attīstību, un tām kopīga ir apņemšanās palīdzēt jauniešiem kļūt par atbildīgiem, ieinteresētiem un līdzdarbīgiem pilsoņiem.

Kā rakstura audzināšanas saistās ar jēdzienu “pamatvērtības”?

Character.org izmanto jēdzienu “pamatvērtības” kā 11 Principu noteicošo elementu. Sjūzena Hītilda (*Susan Heathfield*) definē pamatvērtības kā “iezīmes vai īpašības, kas pārstāv indivīda vai organizācijas augstākās prioritātes, visdziļāk iesakņoto pārliecību un būtiskākos, pamata dzinējspēkus. Tās ir pamats visam, par ko šajā pasaulē iestājaties.”

Kā pamatvērtības saistītas ar dažādiem rakstura komponentiem?

Pamatvērtībām būtu jāietver līdzsvars starp morālo, darbības, intelektuālo un pilsonisko raksturu. Ikdienas morālo un darbības vērtību piemērošana un izpausmes var reizēm izpausties intelektuālā un pilsoniskā rakstura attīstībā.

- ***Morālais raksturs*** ir rakstura komponente, kas ietver tās vērtības, kas atbalsta mūsu labākās sociālās mijiedarbības formas. Morālās vērtības ietver godīgumu, integritāti, taisnīgumu, līdzjūtību, ieinteresētību, iejūtību/empātiju, pazemību, cieņu pret citiem, uzticamību un cēlsirdību.
- ***Darbības raksturs*** ir rakstura komponente, kas ietver īpašības, kas nodrošina mūsu labākos sasniegumus darbā. Darbības vērtības ietver uzcītību, neatlaidību, iniciatīvu, pašdisciplīnu, mērķu nospraušanu, apņēmību, jaunradi un zinātkāri.

- **Intelektuālais raksturs** ir rakstura komponente, kas definējama šādi: “spēja izmantot intelektu sarežģītās dzīves situācijās,” kā teicis Dr. Deivids Šildss (*David Shields*¹). Intelektuālās vērtības ietver progresīvu domāšanu, zinātkāri, apceri, patiesības meklējumus un tiecību uz izaugsmi.
- **Pilsoniskais raksturs** ir rakstura komponente, kas kalpo kopējam labumam, un, kā teicis Dr. Skots Seiders (*Scott Seider*²), ir “zināšanas, prasmes, tikumi un apņemšanās, kas nepieciešamas iesaistītai un atbildīgai pilsonībai.” Pilsoniskās vērtības ietver morālas darbības, kas kalpo kopējam labumam, tajā skaitā pieklājību, sabiedriskumu un izpalīdzību.

Noteikti jāpatur prātā, ka iepriekšminētie pamatvērtību piemēri ir tikai paraugi. Nebūt nav domāts ka tie apraksta visu potenciālo pamatvērtību spektru, nedz arī paredzēts, ka kādai mācību iestādei vai vietējai izglītības pārvaldei tos jāiekļauj savā izglītojošajā uzdevumā vai ikdienas darbā. Character.org mudina katru mācību iestādi sekot 1. Principa ietvertajiem ieteikumiem, lai noteiktu savas optimālās pamatvērtības.

Pašrefleksijas jautājumi

- Kāda ir jūsu mācību iestādes pieeja rakstura audzināšanai? Vai tā ir visaptveroša, apzināta, iekļauta skolas kopējā darbībā un ir saskaņota?
- Pēc jūsu domām, kas ir izglītības patiesie mērķi? Kā jēdziens “rakstura attīstība/audzināšana” ietverts jūsu viedoklī?
- Kādus paņēmienus jūs ieteiktu savai mācību iestādei, lai sāktu veidot visaptverošu rakstura audzināšanas plānu?
- Kā dažādie rakstura komponenti (t.i., morālais, darbības, intelektuālais un pilsoniskais) ir savstarpēji saistīti un savienoti?

Izpratnes pārbaude

1. Kura rakstura komponenta piemēri ir uzcītība, neatlaidība, iniciatīva, pašdisciplīna/savaldība, mērķu nospraušana un apņēmība?

- Morālā
- Darbības
- intelektuālā
- Pilsoniskā

2. Kāda vidusskola gatavojas uzsākt savu rakstura programmu. Tās rakstura audzināšanas programmas komiteja saņēmusi lūgumu izveidot prezentāciju vecākiem ar nosaukumu “Ko ietver 11 efektīvas rakstura audzināšanas principi?” Kuri no šiem tematiem būtu jāietver prezentācijā?

- Pozitīva mācību iestādes kultūra un klimats
- Mācību sasniegumi
- Pamatvērtību nozīme
- Principi attiecas uz visiem mācību iestādes lēmumu pieņēmējiem
- Visi minētie

3. Jūs ievērojat, ka jūsu mācību iestādes rakstura audzināšanas pasākumi koncentrējas uz darbības raksturu, pilnībā atstājot novārtā morālo vai intelektuālo raksturu. Kā varētu šo problēmu risināt?

- Nopietni sastrādāties ar savas skolas rakstura audzināšanas komiteju, lai paplašinātu savus centienus.
- Vest sarunas ar dažādiem lēmumu pieņēmējiem, lai veicinātu viņu dalību un ideju veidošanos.
- Censties izglītēt svarīgākos lēmumu pieņēmējus par dažādiem rakstura komponentiem.
- Apsvērt visus minētos kā iespējamus risinājuma veidus.

¹ Shields, David. “Character as the Aim of Education.” Phi Delta Kappa Magazine, vol. 92 (8), p. 49., <http://bit.ly/2HOXVkJ>

² Seider, Scott. Character Compass: How powerful school culture can point students toward success. Cambridge, MA: Harvard Education Press, 2012

2. KĀDĒĻ RAKSTURA AUDZINĀŠANA IR SVARĪGA?

“Visā vēstures gaitā un visās pasaules kultūrās pareizi veidotai izglītībai bijuši divi dižākie mērķi: palīdzēt audzēkņiem kļūt gudriem un palīdzēt tiem kļūt labiem.” Thomas Lickona & Matthew Davidson, “Smart & Good High Schools”³

“Intelekts plus raksturs. Tas ir patiesas izglītības mērķis”. Martins Luters Kings jaunākais (Martin Luther King, Jr.)

Rakstura audzināšana palīdz audzēkņiem atpazīt pamatvērtības, aprakstīt tās un dzīvot saskaņā ar tām. Kvalitatīva rakstura audzināšana rada vienotu rakstura izaugsmes kultūru, kas atbalsta un mudina audzēkņus un pieaugušos tiekties pēc izcilības.

Kāda ir rakstura audzināšanas vēsture ASV?

- ✓ Rakstura audzināšana nav jauna. Tā ir bijusi būtiska izglītības daļa kopš Senās Grieķijas laikiem. Tā tika iekļauta kā nozīmīgs mērķis pirmajās ASV publiskajās skolās.

ASV vēstures gaitā oficiāla rakstura audzināšana ir gan bijusi modē, gan tikusi aizmirsta. Reizēm tās nozīme tikusi mazināta, jo kāds lēmējs ir uzskatījis, ka tā ir neatbilstoša kādu vērtību uzspiešana vai aizliegts reliģijas atbalstīšanas veids.

- ✓ Mūsdienu skatījumu uz rakstura audzināšanu ASV lielā mērā veidojis Hāvarda Universitātes psihologs Lorenss Kolbergs (*Lawrence Kohlberg*) 20. gadsimta 70. gados. Viņa pētījumi tika atzīti par ētiski stabilākiem un uzticamākiem, kas galvenokārt vērsti uz audzēkņu morālas spriestspējas prasmju attīstību, prasmīgi izmantojot morālās dilemmas metodi.

Nākamajās desmitgadēs rakstura audzināšana pieredzēja intelektuālu atdzimšanu, paplašinoties un ietverot apzinātāku uzsvāru uz sabiedriski noderīgu uzvedību, iejūtības attīstību un pilsonisku iesaisti.

- ✓ Mūsdienās rakstura audzināšanu ASV bieži pieprasa vai atbalsta normatīvie akti gan vairumā ASV pavalstu, gan citās valstīs. Pašreizējās iniciatīvas ir saskaņā ar izglītības vēsturē ilgstoši piekopto uzsvāru uz tādām pamatvērtībām kā cieņu, godīgumu un strādīgumu, lai palīdzētu audzēkņiem kļūt par spējīgām personībām un labiem pilsoņiem.

Plašāka informācija par dažādu ASV pavalstu normatīvajiem aktiem saistībā ar rakstura audzināšanu meklējiet Rakstura kartē. <http://character.org/key-topics/character-map/>

³ Lickona, Thomas, and Matthew Davidson. *Smart & Good High Schools: Integrating Excellence and Ethics for Success in School, Work, and Beyond*. Center for the 4th and 5th Rs/Character Education Partnership, 2005.

Kādi ir ieguvumi no apzinātas rakstura audzināšanas?

Rakstura audzināšana nodrošina efektīvus risinājumus mūsdienās nozīmīgajām ētikas un mācību problēmām. Izmantojot 11 Principu ietvaru, daudzi audzinātāji ir veiksmīgi īstenojuši rakstura audzināšanas programmas savu mācību iestāžu pārveidei. Visaptverošā izmantojumā šie 11 Principi ir sasaistīti ar daudzām pozitīvām tendencēm, tajā skaitā:

- mācību iestādes kultūras uzlabojumiem;
- labākām audzēkņu sekmēm mācībās;
- ētisku pilsoņu audzināšanu;
- pieklājības atjaunošanos;
- antisociālas un neveselīgas uzvedības profilaksi;
- uzlaboja skolotāju apmierinātību ar darbu un samazināja kadru mainību.

Tā kā audzēkņi pavada tik daudz laika mācību iestādē, šie 11 Principi dod ārkārtīgi svarīgu iespēju nodrošināt, lai visi jaunieši saņemtu nepieciešamo atbalstu un palīdzību sava pilna potenciāla sasniegšanai.

Audzēkņi, skolotāji un vecāki vēlētos strādāt un mācīties mācību iestādēs ar kvalitatīvu rakstura audzināšanu. Tieši šādas mācību iestādēs jaunieši darbojas vislabāk, jo jūtas droši, izjūt pozitīvu novērtējumu, atbalstu un konkurenci no apkārtējiem.

Pašrefleksijas jautājumi

- Kuri no rakstura audzināšanas ieguvumiem būtu visvairāk nepieciešami jūsu skolā?
- Kādas varētu būt sekas, ja netiks veikti visaptveroši rakstura audzināšanas pasākumi?

Izpratnes pārbaude

1. Kuri no turpmāk minētajiem ir konkrēti ieguvumi no visaptverošas rakstura audzināšanas programmas?

- uzlabota mācību iestādes kultūra;
- uzlabojušies audzēkņu mācību rezultāti;
- antisociālas un neveselīgas uzvedības mazināšanās;
- augstāka pasniedzēju apmierinātības pakāpe un mazāka kadru mainība;
- visi iepriekš minētie.

2. Mācību iestādes darbinieki arvien biežāk pauž vēlmi iekļaut apzinātākus, visaptverošus rakstura audzināšanas pasākumus jūsu skolā. Tomēr ir arī neliela, taču ietekmīga pasniedzēju grupa, kas izturas skeptiski pret to, ka jau tā pārblīvētajam pasniedzēja pienākumu sarakstam tiktu pievienots vēl kas. Kā būtu iespējams reaģēt uz viņu skepsi?

- Uzmanīgi uz klausīt viņu apsvērumus.
- Izanalizēt datu tendences (11. Principi) no skolām ar labu rakstura audzināšanas programmu, lai skeptiķiem pierādītu, kādus ieguvumus dod apzinātāki rakstura audzināšanas pasākumi.
- Uzaicināt zinošu lektoru, kas vadītu 11 Principu mācību nodarbību, lai šādi palielinātu izpratni darbinieku vidū.
- Apsvērt visu iepriekš minēto kā iespējamu darbību.

3. KAS IR ŠIE 11 PRINCIPI?

Turpmāk sniegts īss 11 Principu kopsavilkums. Lūdzu, atcerieties, ka tas ir tikai īss kopsavilkums – katrs princips ir pilnībā aprakstīts un izklāstīts pilnajā 11 Principu ietvarā.

Īss 11 Principu kopsavilkums

1. Pamatvērtības tiek raksturotas, ieviestas un iekļautas mācību iestādes kultūrā

Mācību iestādēm, kas efektīvi veicina laba rakstura audzināšanu, ir vienādi uzskati attiecībā uz ētiskajām un darbības pamatvērtībām, ko tās visvairāk vēlas ieaudzināt savos audzēkņos. Dažas mācību iestādes, aprakstot vēlamās rakstura īpašības, ko tās vēlas izkopt, izmanto citus terminus, piemēram, 'tikumi', 'rakstura iezīmes', 'personības pamati' vai 'sagaidāmie rezultāti'. Lai kādi apzīmējumi arī tiktu izmantoti, pamatvērtības, ko laba rakstura audzināšana palīdz attīstīt, ir tās, kas nostiprina cilvēka cieņu, veicina individa attīstību un labklājību un kalpo kopējam labumam.

2. Mācību iestāde apraksta "raksturu" visaptveroši, lai ietvertu domāšanu, jūtas un darbības

Labs raksturs ietver izpratni par pamatvērtībām, interesi par tām un darbību saskaņā ar tām. Tādēļ veseluma pieeja rakstura audzināšanai cenšas attīstīt kognitīvo, emocionālo un uzvedības pozitīvo attieksmi, kas nepieciešams, lai rīkotos pareizi un strādātu no visas sirds.

3. Mācību iestāde izmanto visaptverošu, apzinātu un proaktīvu pieeju rakstura attīstībai/audzināšanai

Visaptveroša pieeja izmanto visus mācību iestādes aspektus kā iespējas rakstura attīstībai/audzināšanai. "Atsevišķas" rakstura audzināšanas programmas var kalpot par pirmo soli vai noderīgu palīdzību, lai ieviestu visaptverošu rakstura audzināšanas programmu, taču tās nevar pilnvērtīgi aizvietot holistisku pieeju, kas iekļauj rakstura audzināšanu katrā mācību iestādes dzīves jomā.

4. Mācību iestāde izveido (ieinteresētu) kopienu, tādu, kuru raksturo rūpes par citiem

Mācību iestāde, kas nopietni pieiet rakstura audzināšanai, cenšas kļūt par pilsoniskas, mīlošas un ētiskas sabiedrības mikropasauli. Tas tiek panākts, izveidojot kopienu, kas palīdz saviem locekļiem veidot cieņpilnas attiecības, kas savukārt veido ieinteresētu pieķeršanos kopienas locekļu starpā un savstarpēju atbildību. Tas ietver šādu attiecību izveidi audzēkņu un darbinieku starpā, starp audzēkņiem (gan klašu līmeņos, gan starp klasēm), darbinieku starpā un starp darbiniekiem un ģimenēm, ko raksturo rūpes par citiem.

5. Mācību iestāde nodrošina audzēkņiem iespējas praktiski darboties morālajā sfērā

Audzēkņi savas zināšanas veido darbojoties, tiem vislabāk padodas tās apgūt, kaut ko darot. Pasniedzēji savieno sabiedrībai derīgu darbu ar mācību programmu un pamatvērtībām, nodrošinot visiem audzēkņiem iespēju 'mācīties strādājot'. Šāda pieredze rada audzēkņos impulsu mainīt savu mācību iestādi un kopienu ārpus tās. 'Mācīšanās strādājot' ietver šādus komponentus, kuros audzēkņi tiek iesaistīti un tiem ir tiesības lemt: izpēte, plānošana, darbība, apcere un dalīšanās ar gūtajām zināšanām vai to demonstrēšana.

6. Mācību iestāde piedāvā jēgpilnu un izaicinošu mācību programmu, kas ciena visus skolēnus, sekmē to rakstura attīstību un palīdz tiem gūt panākumus

Izcilākās mācību iestādes nodrošina mācību programmu, kas audzēkņiem ir aizraujoša un būtiska. Mācības tiek organizētas tā, lai cienītu audzēkņus kā individuus un rūpētos par tiem. Veiksmīgi rakstura audzinātāji dažādo pieeju, izmanto dažādus aktīvās mācīšanas paņēmienus un mācīšanās pieejas, un meklē iespējas, lai raksturs tiktu cik iespējams audzināts ikdienas mācīšanas un mācīšanās procesā. Mācību iestāde piedāvā jēgpilnu un izaicinošu mācību programmu, kas ciena visus audzēkņus un palīdz viņiem attīstīt savu raksturu un gūt panākumus.

7. Mācību iestāde veicina audzēkņu pašmotivāciju

Pašmotivācijas attīstībai ir ievērojams spēks cilvēka dzīvē. Raksturs nozīmē spēju rīkoties pareizi un strādāt iespējami labi nevis aiz bailēm no kāda soda vai vēlēšanas saņemt atlīdzību. Pašmotivēti audzēkņi mācās ne tikai labu atzīmju dēļ, bet lai sasniegtu kvalitatīvus rezultātus, ar ko paši varētu lepoties.

8. Visi darbinieki līdzdarbojas rakstura audzināšanā, īstenošanā un laba parauga rādīšanā

Visi mācību iestādes darbinieki, tajā skaitā skolotāji, administratori un palīgpersonāls, iesaistās rakstura audzināšanas pasākumos, ieinteresējoties par tiem, pārrunājot tos sava starpā, un uzņemoties atbildību par tiem.

9. Mācību iestādes rakstura audzināšanas programmai ir 'dalīta līderība' un ilgstošs atbalsts pastāvīgiem uzlabojumiem

Mācību iestādēs, kas nodarbojas ar efektīvu rakstura audzināšanu, ir vadītāji, kas uzskatāmi iestājas par šiem pasākumiem un dalās to vadībā ar visiem svarīgākajiem lēmējiem. Audzēkņi tiek skaidri iesaistīti vadošās pozīcijās, kas veicina rakstura audzināšanas programmas īstenošanu.

10. Mācību iestāde iesaista ģimenes un kopienu kā partnerus rakstura audzināšanas programmā

Mācību iestādes, kas sazinās ar ģimenēm un iesaista tās rakstura audzināšanas pasākumos, ievērojami palielina savas izredzes gūt panākumus darbā ar audzēkņiem. Tās sazinās ar ģimenēm, izmantojot informatīvus biļetenus, e-pastus, ģimeņu vakarus, mācību iestādes tīmekļa vietni un vecāku konferences, kurās tiek runāts par rakstura audzināšanas mērķiem un darbībām.

11. Mācību iestāde regulāri novērtē savu rakstura audzināšanas pasākumu īstenošanu, tās kultūru un klimatu, un audzēkņu rakstura izaugsmi

Efektīva rakstura audzināšana ietver pastāvīgu īstenošanas procesa un rezultātu vērtēšanu, izmantojot gan kvalitatīvas, gan kvantitatīvas metodes. Efektīvas mācību iestādes izmanto daudzveidīgus vērtējuma datus (piemēram, eksāmenu rezultātus, fokusgrupas, aptaujas), kas aptver audzēkņu, pasniedzēju un vecāku viedokļus.

Pašvērtējums

Character.org ļoti iesaka pasniedzējiem izvērtēt, kādā mērā viņu mācību iestāde vai vietējās pašvaldības izglītības pārvalde realizē katru principu. Pašvērtējums var palīdzēt izpētīt pašreiz izmantojamos rakstura audzināšana paņēmienus, nospraust īstermiņa un ilgtermiņa mērķus un izstrādāt vai stiprināt stratēģisko pastāvīgu uzlabojumu plānu. Pēc pamatdatu sagatavošanas 11 principus var izmantot attīstības gaitas izvērtēšanai.

Sasniegt vērtējumu 4.0 visā vērtējumu skalā ir vēlamais nevis sagaidāmais mērķis. Visai reti kāda mācību iestāde vai izglītības pārvalde spēj sasniegt augstākos rezultātus katrā rādītājā. Piemēram, mācību iestādes un izglītības pārvaldes, kas pilnvērtīgi īsteno rakstura audzināšanas programmas, parasti sasniedz vērtējumu starp "Izcili" un "Ļoti efektīvi" pēc dažādiem vērtēšanas kritērijiem.

Novērtējiet savu mācību iestādi / nodaļu pēc šādas ieviešanas skalas:

Izcili: 4; Labi: 3; Darba procesā: 2; Nav saskatāms: 1

[Jūsu kopvērtējums tiks aprēķināts automātiski].

Izglītības pārvaldes: Aizvietojiet apzīmējumu "mācību iestāde" ar "izglītības pārvalde", izpildot vērtējuma anketu.

Tabula 11 Principu vērtējumam

Novērtējiet savu mācību iestādi pēc šādas ieviešanas skalas:
Izcili: 4; Labi: 3; Darba procesā: 2; Nav saskatāms: 1

Vērtējums

1. princips: Veicina pamatvērtības	
a) Mācību iestādes kopienas ieinteresētās puses izvēlas vai vienojas par pamatvērtībām.	
b) Pamatvērtības vada visus mācību iestādes dzīves aspektus.	
c) Pamatvērtību atgādinājumi un formulējumi ir labi redzami visā mācību iestādē.	
2. princips: Apraksta raksturu, ietverot domāšanu, jūtas un darbības	
a) Personāls māca un audzēkņiem nodrošina iespējas izprast pamatvērtības, ētisko lēmumu pieņemšanu un to izmantošanu dzīves situācijās.	
b) Mācību iestāde nodrošina audzēkņiem laiku pārdomāt un internalizēt pamatvērtības.	
c) Mācību iestāde nodrošina audzēkņiem iespējas piekopt pamatvērtības, lai tās kļūtu par uzvedības ieradumu.	
3. princips: Izmanto visaptverošu pieeju	
a) Mācību iestāde apzināti un proaktīvi veicina sociālo, emocionālo un rakstura attīstību.	
b) Raksturs tiek iekļauts visos mācīšanas un mācīšanās aspektos.	
c) Raksturs tiek ieaudzināts visos mācību iestādes darba aspektos, tajā skaitā mācību stundās, darbības veidos, sanāsmēs un ārpusklases nodarbībās.	
4. princips: Izveido ieinteresētu kopienu	
a) Mācību iestāde izvirza par savu augstāko prioritāti, lai skolēnu un skolotāju savstarpējās attiecībās izpaužas sirsnīgas un patiesas rūpes viens par otro.	
b) Mācību iestāde izvirza par savu augstāko prioritāti palīdzēt skolēniem, lai viņu savstarpējās attiecībās izpaužas sirsnīgas un patiesas rūpes viens par otro.	
c) Mācību iestāde izvirza par savu augstāko prioritāti, lai skolas personāla savstarpējās attiecībās izpaužas sirsnīgas un patiesas rūpes viens par otro.	
d) Mācību iestāde veic pasākumus, lai novērstu nežēlību un vardarbību vienaudžu starpā un aktīvi risina situāciju, ja tāda rodas.	
5. princips: Nodrošina iespējas morālai darbībai	
a) Mācību iestāde sagaida, ka audzēkņi iesaistīsies sabiedriski derīgā darbā, gan vienkārši darbā kopienas labā, gan 'mācoties strādājot', un sagatavo audzēkņus šādai darbībai.	
b) Mācību iestāde nodrošina visiem audzēkņiem iespējas darīt noderīgu darbu citu labā un 'mācīties strādājot' mācību iestādes ietvaros, kā arī laiku to apcerēt.	
c) Mācību iestāde nodrošina visiem audzēkņiem regulāras iespējas darīt noderīgu darbu citu labā un 'mācīties strādājot' ārpus mācību iestādes, kā arī laiku to apcerēt	

6. princips: Piedāvā jēgpilnu mācību programmu	Vērtējums
a) Mācību programma nodrošina jēgpilnus un atbilstošus izaicinājumus visiem audzēkņiem.	
b) Mācību iestādes personāls izprot audzēkņu interešu, kultūras un mācīšanās vajadzības dažādību un pielāgojas tai.	
c) Skolotāji veicina audzēkņu darbības tikumu attīstīšanu, kas veicina audzēkņu intelektuālo izaugsmi, mācību sasniegumus un spējas iesaistīties pašvadītā mācīšanās un komandas darbā.	
7. princips: Veicina audzēkņu pašmotivāciju	
a) Skolas personāls un audzēkņi izceļ un cildina pozitīvos, dabiskos ieguvumus no laba rakstura vadītām darbībām, nevis apbalvo audzēkņus ar atzinību vai materiālām balvām.	
b) Audzēkņu uzvedība un kļūdas tiek izmantotas kā iespēja mācīt par raksturu un stiprināt rakstura attīstību.	
c) Rakstura audzināšana ir novērojama tajā, kā pasniedzēji organizē savas nodarbības.	
8. princips: Visi darbinieki līdzdarbojas rakstura audzināšanā	
a) Visi darbinieki cenšas būt par ētiskā rakstura uzvedības paraugu un to gaida arī cits no cita.	
b) Visi darbinieki tiek iesaistīti rakstura audzināšanas programmas plānošanā, izveidē un ieviešanā mācību iestādes mēroga.	
c) Darbiniekiem tiek dots laiks apgūt zināšanas, plānot un apcerēt savu ieguldījumu rakstura audzināšanā savā konkrētajā lomā.	
9. princips: Veicina dalītu līderību	
a) Mācību iestādes vadītājs un pārējie vadošie darbinieki atbalsta rakstura audzināšanas programmu.	
b) Skolā izveidota īpaša vadības grupa, kas nodarbojas ar rakstura audzināšanas programmu un kurā ietilpst darbinieki, audzēkņi un vecāki.	
c) Audzēkņi tiek tieši iesaistīti vadošos amatos, kas saistīti ar rakstura audzināšanas programmu.	
10. princips: Iesaista ģimenes un kopienas kā partnerus	
a) Ģimenes tiek iesaistītas rakstura audzināšanas programmā.	
b) Mācību iestāde bieži sazinās ar vecākiem un aizbildņiem par rakstura audzināšanas programmu un tiecas panākt ģimeņu dalību un ieguldījumu.	
c) Mācību iestāde vēršas pēc palīdzības un dalības pie plašākas sabiedrības kopienas.	
11. princips: Novērtē mācību iestādes klimatu un kultūru	
a) Pamatvērtības tiek ik gadu izskatītas un pārrunātas, lai tās varētu pēc nepieciešamības apstiprināt, atjaunināt vai pārskatīt.	
b) Mācību iestāde sprauž mērķus un izvērtē (gan kvantitatīvi, gan kvalitatīvi) tās kultūru, klimatu un rakstura audzināšanas programmu.	
c) Visiem darbiniekiem tiek dots laiks, lai apcerētu un pārrunātu rakstura audzināšanas programmas īstenošanu un individuālo izaugsmi.	
d) Mācību iestāde novērtē rakstura audzināšanas programmas ietekmi uz tās audzēkņiem.	

Bet kas tālāk?

Kad nu esat guvuši vispārīgu priekšstatu par katru no Principiem un to, kāda ir jūsu mācību iestādes situācija, jums jāizvēlas, ar ko sākt! Piedāvājam dažas idejas:

SĀCIET ar 1. Principu (Pamatvērtības): Dažas grupas vēlas sākt ar koncentrēšanos uz to pamatvērtībām – vai nu tās radot, ja tādu vēl nav, vai izskatot esošās pamatvērtības, lai noskaidrotu, vai tās saskan ar pašreizējo ieinteresēto pušu grupas viedokli un atbilstoši pārstāv mācību iestādi. Tas var būt visai ilgstošs pasākums, ja iesaistāt visus svarīgākos lēmējus, bet tomēr nozīmīgs, jo tas ievadīs jūs ceļā uz ieinteresētu mācību iestādes kopienu, kas atbalstīs nākamās jūsu programmas stadijas.

SĀCIET ar stiprajām pusēm: dažas grupas vēlas uzsākt apzinātu programmu, stiprinot aspektus, kuros tās jau ir stipras. Koordinējot pašreizējos pasākumus, varat izveidot plānu, kas pastiprinātu mērķtiecību un atrastu pasākumus, kas paplašinātu programmas aptvērumu.

SĀCIET ar 11. Principu (Dati): rakstura iniciatīvas tiek padarītas efektīvākas, rūpīgi izmantojot datus. Daudzas grupas sāk rakstura audzināšanas programmu, apskatot savas mācību iestādes klimata vai uzvedības datus, lai nospraustu mērķus un noteiktu, kuras vajadzības ir pašas aktuālākās. Tā kā datu vākšana un analīze būs tik svarīgs jūsu programmas komponents, kādēļ nesākt to savlaicīgi?

SĀCIET ar pieaugušo kultūru: dažām grupām var būt iespaids, ka to darbinieki ir sadalījušies grupās vai pārstāv dažādus viedokļus par rakstura audzināšanas programmu. Tādēļ šajā gadījumā var būt noderīgi censties uzlabot pieaugušo kultūru šajā mācību iestādē, pirms ķerties pie tiem programmas aspektiem, kas tieši ietekmēs audzēkņus. Tā kā atdarināms paraugs un pārliecinātība ir tik nozīmīga rakstura iniciatīvām, var būt ļoti vērtīgi, lai skolas pieaugušie vienotos par pamatnostādņēm, lietotu to pašu tikumu valodu, un būtu vienoti tā paša mērķa vārdā, pirms ķeraties pie kādu grūtāk realizējamu Principu ieviešanas.

Pašapceres jautājumi

Kura principa (vai principu) ziņā jūsu mācību iestāde ir īpaši spēcīga?

Kura principa (vai principu) ziņā jūsu mācību iestādei pašlaik nepieciešami lielākie uzlabojumi?

Izpratnes pārbaude

1. Audzēkņi tiek iesaistīti un tiem tiek dotas lemlēmšanas tiesības izpētē, plānošanā, darbībā, apcerē un iegūto zināšanu izplatīšanā vai popularizēšanā. Tie ir svarīgākie komponenti šādiem principiem un darbībām:

- pamatvērtību kopas veidošana (1. princips);
- mācību pasākuma veidošana vecākiem (10. princips);
- 'mācīšanās strādājot' projekta realizācijā (5. princips);
- stingras vērtēšanas programmas izstrādē (11. princips).

2. Otrais princips ietver veseluma pieeju rakstura audzināšanai, kas ietver visu turpmāk uzskaitīto, izņemot:

- domāšanu;
- jūtas;
- darišanu;
- ārējo motivāciju.

Sagatavojis Dr. Deivids Kellers (David Keller)

Orģinālā versija ir pieejama: <https://exchange.character.org/introduction/>

Projekts finansēts no ERAF. Pēcdoktorantūras projekta Nr. 1.1.1.2./VIAA/1/16/07
Komentāri par tulkojumu: manuel.fernandezs@lu.lv Rīgā, 2020. gada janvārī